

Latroknak is játszott

Forgatókönyv, III. rész

Ez a nap a miénk című regényéből írta Gion Nándor

Szerkesztői bevezető

Egy minél teljesebb Gion-életműkiadás előkészítése közben az író hagyatékában (OSzK Kézirattár, Fond 583.) fellelhető kéziratok közül került elő Gion Nándor *Latroknak is játszott* című regénytetralógiája első három regényének – *Virágos Katona*, *Rózsaméz*, *Ez a nap a miénk* – forgatókönyv-változata. Az itt közreadott mű a sorozat harmadik és talán legizgalmasabb darabjának: a Bácska Magyarországhoz való visszatérte (1941) után játszódó családtörténeti-történelmi regénynek a dramatizációja. A mű újszerűen reflektál többek között a magyar csapatok bácskai bevonulására, a telepés szerbek ki- és a bukovinai székelyek betelepítésére, a szerbek partizánakcióira, az erre következő „hidedeg napokra”, a bácskai németek faszálódására, a kommunisták várakozásaira, a háború sztálingrádi fordulatára stb.

A forgatókönyv közvetlenül Gion halála előtt készülhetett. Erre nemcsak az immár számítógéppel készült gépirat betűtípusa és jó minősége, hanem a sorozat befejezetlensége is vall. Gion már nemcsak *Aranyat talált* című negyedik regényét nem írta ugyanis hozzá, hanem az *Ez a nap a miénk* átírata is befejezetlen maradt. A sorozat első darabja 1900 körül indul, a jelen darab pedig éppen a sztálingrádi fordulatig tart, a gépiraton pedig – a mű után – e szavak olvashatók: „Ehhez kapcsolódhat szerves folytatásként Gion Nándor „Ez a nap a miénk” című regényének befejező része, a 144. oldaltól a 262. oldalig.” – Egyik utolsó interjújában viszont arról nyilatkozott az író, hogy az egész tetralógiából elkészítette a forgatókönyvet (TORNAI Szabolcs: *A golyóálló tűzzománc*. *HetiVálasz/valasz.hu*, 2002. 03. 15.) –, ám ez, ha el is készült, nincs meg a hagyatékban. De jó volna – ez az író nagy vágya is volt! –, ha az elkészült forgatókönyvekből és a remek regényekből kiindulva mégis mihamarabb filmvászonra kerülhetne Gion dúsított realista világa, illetve fordultatos XX. századi történelmünk eddig ismeretlen – bácskai magyar – nézőpontból.

A forgatókönyv szövegét dr. Nagy Géza Gehringer Éva segítségével gépiratból rögzítette. Az ő munkájukat és Gion Eszternek a mű közreadásához való hozzájárulását ezúton is köszöni e sorok írója, Kurcz Ádám István.

KURCZ ÁDÁM ISTVÁN (1982) PhD irodalomtörténész, nyelvész, történész, az Oktatási Hivatal Kommunikációs Osztályának vezetője. Nyelvészként részt vett *A magyar nyelv nagyszótára* III–VII. köteteinek szerkesztésében, irodalomtörténészként Gion Nándor munkásságával foglalkozik. Legutóbbi kötete: *Gion Nándor-album* (Horváth Futó Hargitával, 2018).

1. kép:¹ Főutcán

Éneklő magyar honvédek vonulnak be Szenttamásra, a helybéli magyarok ujjongva köszöntik őket. A lelkendezők között van Gallai István, Török Ádám, Aradi József, Margith Gábor is, a közelükben négy Krisztus-katona áll, ők kardjukkal üdvözlik a honvédeket.

Hat lovas katona jön elől, mögöttük a gyalogság, egy zömök, energikus alezredes vezetésével, a sor végén lóval vontatott ágyú. A honvédek ünnepélyesen vonulnak, harsányan énekelnek.

Hirtelen puskalövések hallatszanak. Az alezredes felemeli a kezét, a katonák megállnak, az énekszó megszűnik. Ismét lövések hallatszanak, az egyik lovas katona a kéttornyú, görögkeleti templomra mutat.

LOVAS KATONA Onnan lőnek.

Az alezredes körülnéz, megszemléli a kéttornyú templomot és a távolabbi egytornyú templomot.

ALEZREDES Az ott milyen templom?

I. KRISZTUS-KATONA Szerb templom.

ALEZREDES És az a másik? Az egytornyú?

I. KRISZTUS-KATONA Az magyar templom. Onnan nem lőnek a honvédekre. *Az alezredes pattogó hangon utasítja küldöncét.*

ALEZREDES A tüzelek célozzák meg a kéttornyú templomot! Tegyük huzatossá! *A küldönc elfut az ágyúhoz, az alezredes csípőre tett kézzel sétál csapata előtt. Aradi József csodálattal figyel.*

ARADI JÓZSEF Olyan, mint Perczel Mór.

TÖRÖK ÁDÁM Az meg kicsoda?

ARADI JÓZSEF Magyar tábornok volt. Ugyanilyen zömök, erélyes ember. 1849 tavaszán ő vetett véget a szerbek garázdálkodásának Szenttamáson. Teljesen szétverte őket.

TÖRÖK ÁDÁM Annak már majdnem száz éve.

ARADI JÓZSEF A szerbek még ma is tisztelettel emlegetik a nevét. Az alezredesre is sokáig emlékezni fognak.

Eldördülnek az ágyúk, a lövedékek a két toronyba csapódnak, azok meginognak, de nem omlanak le.

Az ágyúdörgés után nagy csönd lesz, az alezredes vigyázzállásba merevedik.

ALEZREDES Hazajöttünk.

Fölemeli a kezét, elindul, a katonák fegyelmezett sorokban, énekelve lépkednek mögötte.

ARADI JÓZSEF Éppen olyan, mint Perczel Mór. Ez a nap a miénk.

TÖRÖK ÁDÁM Meddig tart?

ARADI JÓZSEF Ezer évig. Ezer éve itt vagyunk, és itt maradunk még ezer évig.

TÖRÖK ÁDÁM A honvédek is itt maradnak?

1 Az eredetiben: „69. kép” – minthogy ott az *Ez a nap a miénk* átirata közvetlenül a *Rózsaméz* című regényből készült forgatókönyvrész után következik.

ARADI JÓZSEF Itt maradnak.

TÖRÖK ÁDÁM Akkor jó. Mert ha előbb elmennek, nagy bajba kerülünk.

I. KRISZTUS-KATONA Menjünk vissza a Megváltó koporsójához. Adjuk meg neki a tiszteletet.

A négy Krisztus-katona elmegy, a városon átvonuló honvédek éneke egyre messzebről hallatszik, Aradi József Gallai Istvánhoz lép.

ARADI JÓZSEF Mától kezdve ismét mi vonulunk be a községházára. Szükségem lesz megbízható fegyveresekre. Te kitüntetéssel jöttél haza a nagy háborúból.

GALLAI ISTVÁN Nagyezüsttel. De szétlőtték a könyökömet. És én szeretek a szabad ég alatt járkalni. Őseim pásztorok voltak.

Török Ádám elneveti magát, élcelődve mondja Aradi Józsefnek.

TÖRÖK ÁDÁM Nevezzétek ki mezőőrnek. Akkor a szabad ég alatt kószálhat pásztor ősei nyomában.

GALLAI ISTVÁN Ilyesmit esetleg elvállalnék. Olvasni is lenne időm a búzatáblák és a kukoricások szélében.

ARADI JÓZSEF Gyere be a napokban a községházára. Gyorsan kell intézkednünk.

TÖRÖK ÁDÁM Margith Gábor kemény gyerek. Neki nem lőtték szét a könyökét.

MARGITH GÁBOR Rendet tartanék a községházán.

ARADI JÓZSEF Jelentkezz nálam holnap.

Az emberek lassan szétszélednek, Aradi József és Margith Gábor is elmegy. Török Ádám Gallai Istvánhoz fordul.

TÖRÖK ÁDÁM Tudsz lovagolni?

GALLAI ISTVÁN Ültem már lovon néhányszor. Váry János birtokán meg a Belics-tanyán.

TÖRÖK ÁDÁM Pásztor őseid legfeljebb csak szamarak hátára ülhettek. Meg tudod ülni szőréen a lovat?

GALLAI ISTVÁN Legtöbbször nyereg nélkül lovagoltam.

TÖRÖK ÁDÁM Akkor gyere velem! Kimegyünk néhány tanyára. Beszédem van néhány szerb gazdával.

GALLAI ISTVÁN Honnan szerzel lovakat?

TÖRÖK ÁDÁM Haramászéktól.

GALLAI ISTVÁN Nekik csak kövér igáslovaik vannak.

TÖRÖK ÁDÁM Ezen a lapos földön a megrémült emberek szemében az igáslovak is harci paripáknak látszanak.

GALLAI ISTVÁN Nem akarok bajba keveredni...

TÖRÖK ÁDÁM Ez a nap a miénk. Hallottad Aradi Jóskát. És gyorsan kell cselekednünk.

A főútcán az ágyúkat vontató lovak, mellettük a tüzérek vonulnak el, követik az egyre távolabban éneklő gyalogságot.

2. kép: Határban

Gallai István és Török Ádám két lomha igásló hátán lovagolnak a zöldellő határban a dűlőutakon, hátuk mögött a betonúton időnként katonai teherautók tűnnek fel. Gallai István hajlott hátú pejlovon, Török Ádám fehér lovon ül, egy ostornyéllal néha megcsapkodja az oldalát. Egy gazdagnak látszó tanya felé tartanak.

GALLAI ISTVÁN Nagyon csúnyák lehetünk a szép tavaszi földeken.

TÖRÖK ÁDÁM Mi is szépek vagyunk. Magasról nézünk le a búzatáblákra, és ezt a tanyasi emberek is látják.

GALLAI ISTVÁN Úgy érzem magam, mintha egy hatalmas, lusta teknősbéka hátán ülnék.

TÖRÖK ÁDÁM Álmaidban nem ilyen lovakon ültél?

GALLAI ISTVÁN Igazi hátslovakon vágattam, és pillanatok alatt odaértem, ahová kíváncsoztam.

TÖRÖK ÁDÁM Most is gyorsan odaértünk, ahová kíváncsozunk, és elbeszélgetek Milacski Ivánnal. Amíg a börtönben nyomorogtam, elorozta apámék hatlanc földjét.

GALLAI ISTVÁN Akkoriban nehéz időket éltünk.

TÖRÖK ÁDÁM Most egészen másmilyen időket élünk.

Török Ádám elégedetten vigyorog, megcsapkodja a fehér ló oldalát.

GALLAI ISTVÁN Ki akarod rabolni?

TÖRÖK ÁDÁM Csak visszakerem azt, ami az enyém.

GALLAI ISTVÁN Egy ostornyéllal?

TÖRÖK ÁDÁM Fehér lovon ülök, és pisztoly is lehetne nálam. Azelőtt gyakran hordtam pisztolyt.

GALLAI ISTVÁN De most nincs pisztolyod.

TÖRÖK ÁDÁM Ezt te tudod, ők viszont nem.

GALLAI ISTVÁN Én csak nézelődni jöttem. Nem akarok belekeveredni.

TÖRÖK ÁDÁM Maradj hátrább!

Gallai István megállítja a lovát, Török Ádám beüget a nagy gazdasági udvarba, megáll az udvar közepén, három csatagos kutya rohan elő, dühödt csaholással keringenek a ló körül.

TÖRÖK ÁDÁM Iván, gyere ki!

Kinyílik a tanya egyik ajtaja, Milacski Iván lép ki, két kislányát vezet kezen fogva, Török Ádámhoz mennek. Gallai István a dűlőútról szemléli a jelenetet.

TÖRÖK ÁDÁM Zavard el innen a kutyáidat, mert kiterítem őket a gazdájukkal együtt.

Milacski Iván dobbant a lábával, a kutyák vicsorogva visszahúzódnak.

MILACSKI IVÁN Én sohasem ártottam neked, Ádám.

TÖRÖK ÁDÁM Hat láncc föld. Neked ez semmi, de az apámnak nagyon sok volt.

MILACSKI IVÁN Megfizettem érte.

TÖRÖK ÁDÁM Nem eleget.

Az egyik istállóból kilép két béres, vasvillákkal a kezükben indulnak Török Ádám felé. Ő az ostornyéllel rájuk mutat.

TÖRÖK ÁDÁM Azt mondtam, zavard el innen a kutyaídat.

Milacski Iván a béresekhez fordul.

MILACSKI IVÁN Menjetek vissza az istállóba!

A béresesek visszamennek az istállóba, Török Ádám fenyegetően nézi a tanyasi gazdát, aki leguggol, átöleli két kislányát.

MILACSKI IVÁN A lányaimat még szeretném felnevelni, Ádám.

TÖRÖK ÁDÁM Elég apró gyerekek. Sokba fog kerülni a nevelés.

MILACSKI IVÁN Mennyivel tartozom?

TÖRÖK ÁDÁM Számold ki magad.

Milacski Iván karjaiba veszi a két kislányt, bemegy velük a házba. Török Ádám cigarettát sodor magának, rágyújt, türelmesen várakozik az igásló hátán. Milacski Iván egy abrakos tarisznyával jelenik meg ismét, átnyújtja Török Ádámnak, az belenéz, nyakába akasztja a tarisznyát, elindítja a lovát, visszatüget Gallai Istvánhoz, újból egymás mellett lovagolnak.

TÖRÖK ÁDÁM Ilyen egyszerűen megy a dolog.

GALLAI ISTVÁN Szereztél magadnak még egy ellenséget.

TÖRÖK ÁDÁM Nálam ez keveset számít. Meg aztán a gyáva ellenség nem ellenség.

GALLAI ISTVÁN Milacski Iván nem gyáva ember.

TÖRÖK ÁDÁM Most félsz. Ilyenkor kell elszámolni velem. Mindjárt elszámolok még egy régi ellenséggel is.

GALLAI ISTVÁN Jaksittyal?

TÖRÖK ÁDÁM Ő küldte rám a csendőröket a Kudlik-boltba.

GALLAI ISTVÁN Enélkül is elkaptak volna.

TÖRÖK ÁDÁM Nem biztos.

GALLAI ISTVÁN Jaksity Száva nagyon büszke a családjára. Azt állítja, hogy Rettegett Iván cár a rokonuk volt.

TÖRÖK ÁDÁM Ma én vagyok Rettegett Iván cár. És fogadok, hogy a rokon már vár engem.

Lovagolnak a búzatáblák között, körülöttük szinte semmi mozgás, varjak bóklásznak a földeken, távolabbról tanyasi kutya ugatnak. A Jaksity-tanyához érnek. A gazda a tanya fehér falának támaszkodik, mintha tényleg látogatót várna. Az istálló ajtajából az orosz kocsis figyel.

Gallai István ezúttal is megáll a dűlőúton, Török Ádám Jaksityhoz lovagol. Sokáig szóltanul nézik egymást.

TÖRÖK ÁDÁM Tizenkét év. Tizenkét évet kaptam miattad.

JAKSITY SZÁVA Nem tudhattam, hogy lövöldözés lesz.

TÖRÖK ÁDÁM A hájas rendőrfőnöknek szétlöttem a térdét. Jól célzok. Nem akartam megölni, csak megnyomorítani. Ha bárkit meg akarnék ölni, egyetlen golyóval leteríteném. Fejbe lőném.

Jaksity Száva lassan leveszi kucsmáját, lehajtja a fejét.

JAKSITY SZÁVA Élne akarok, Ádám.

Varjak repülnek fel a búzamezőkről, a tanya körüli fákra szállnak.

TÖRÖK ÁDÁM Ha kiterítelek, legfeljebb csak a varjak kárognak utánad.

JAKSITY SZÁVA Nagy családom van.

TÖRÖK ÁDÁM Nekem is.

Gallai István a dűlőútról odakiabál Török Ádámnak.

GALLAI ISTVÁN Ádám, ne lödd agyon! Jóraló ember, hidd el nekem!

Török Ádám csodálkozva néz barátjára, azután elvigyorodik.

TÖRÖK ÁDÁM Emeld fel a fejed! Köszönd meg Rojtos-Gallainak, hogy meghagyom az életed.

Jaksity Száva tétován felemeli kezét, hálásan int Gallai Istvánnak.

TÖRÖK ÁDÁM A tizenkét év azonban tizenkét év marad.

JAKSITY SZÁVA Megfizetek érte. Kérhetsz tőlem, amit akarsz.

TÖRÖK ÁDÁM Én is jóraló ember vagyok. Nem számolom fel mind a tizenkét esztendőt. Csak azt a néhány hónapot, amit leültem. A háború kiszabadított. Egy abrakos tarisznyát kérek, de nem üresen.

Jaksity Száva besiet a házba, és nagyon gyorsan visszajön egy abrakos tarisznyával, Török Ádám elégedetten átveszi tőle, kilovagol az udvarból, folytatják útjukat Gallai Istvánnal a kihalt határban.

TÖRÖK ÁDÁM Ezek a szerb gazdák egy csapásra nagyon jól megtanultak magyarul.

GALLAI ISTVÁN Azelőtt is tudtak.

TÖRÖK ÁDÁM Az elmúlt húsz évben megpróbáltak felejteni.

GALLAI ISTVÁN Kevés idejük volt rá.

Távolabb ismét feltűnik egy tanya, Török Ádám az ostornyéllal arra mutat.

TÖRÖK ÁDÁM Belics Dusan is jól beszél magyarul?

GALLAI ISTVÁN Tökéletesen. Pesten járt egyetemre.

TÖRÖK ÁDÁM Vele is gyorsan szót értenék.

GALLAI ISTVÁN Őt ne bánts. Sokszor dolgoztam a földjein, mindig rendesen viselkedett.

Egy ideig szótlanul lovagolnak tovább.

TÖRÖK ÁDÁM Szeretném, ha te lennél a mezőőr Devecserben.

GALLAI ISTVÁN A jövő héten majd bemegyek a községházára.

TÖRÖK ÁDÁM Nyugodtabb lennék, ha te vigyáznál a tanyámra és a földjeimre.

GALLAI ISTVÁN Mire? Neked nincs...

TÖRÖK ÁDÁM Pankov Milánnak van egy takaros kis tanyája tíz lánc földdel.

A Váry-birtok mellett. Megveszem tőle.

GALLAI ISTVÁN Pankov Milán árulja a tanyáját?

TÖRÖK ÁDÁM Még nem. De én majd rábeszélem. Jó árat fizetek érte. Van mi-ből, és én nem szoktam soha senkit becsapni, még akkor sem, ha fél. Végül is ez a nap a miénk. Tartson ezer évig.

GALLAI ISTVÁN Tartson ezer évig.

Elégedetten haladnak az igáslovakon, a távolban feltűnik a Schank-téglagyár kéménye.

3. kép: Stefi kocsmájában

Esti kocsmái zajongás, Stefi kocsmájában minden asztalnál ülnek, a söntés mögött Elizabeth Art áll, a vendégeket két pincér szolgálja ki, az egyik asztalnál Jaksity Száva orosz kocsisa és Milacski Iván két bérese ül, közelükben, egy másik asztalnál Török Ádám, ifj. Johann Schank és Stefi beszélget, előttük két üveg vörösbor.

Ifj. JOHANN SCHANK Apám nagyon büszke rád. Mindig bízott benned. Örül, hogy segített a boldogulásodban. Bármikor segít ismét.

STEFI Állok a saját lábamon. A kocsmá forgalmas, vannak földjeim, és van öt eladó lovam is.

TÖRÖK ÁDÁM A legolcsóbbat megveszem. Nem marad túl sok pénzem. Kiköltekeztem mostanában.

Ifj. JOHANN SCHANK Kifizetődő a lókupeckedés?

STEFI Háborúban kellene a lovak.

Ifj. JOHANN SCHANK A háború messzire ment, és ilyenkor a téglák is kelen-dőek. Megint szép országban élünk.

TÖRÖK ÁDÁM Azt mondják, legalább ezer évig.

Ifj. JOHANN SCHANK Legalább ezer évig. Mennem kell. Megmelegszenek gyárkémények. És bármikor segíthetünk.

STEFI Köszönöm.

Ifj. Johann Schank feláll, kezét fog Török Ádámmal, kifelé indul a kocsmából, Stefi elkíséri az ajtóig. Az orosz kocsis átjön Török Ádámhoz, leül vele szemben. Török Ádám unottan néz rá. A kocsis tölt magának a borból.

KOCSIS Úgy hallottam, hogy megvásároltad Milán Pankov tanyáját és földjeit.

TÖRÖK ÁDÁM Jól hallottad, Miska. De mi közöd hozzá? És megkérlek, hogy ne tegezzél.

KOCSIS Gróf Mihail Petrovics Trenyov a nevem.

TÖRÖK ÁDÁM Elhiszem, Miska. De kocsisok csak akkor ülhetnek az asztalomhoz, ha meghívom őket.

KOCSIS Ilyen emberek miatt lettem kocsis. Elűztek...

TÖRÖK ÁDÁM Akkor hát gondozd figyelmesen a lovakat!

KOCSIS Megaláztad Száva Jaksityot és Iván Milacskit.

TÖRÖK ÁDÁM Elszámolni valóm volt az urakkal. Téged meg nem hívtalak az asztalomhoz.

Az orosz kocsis egy vadászkést vesz elő, az asztalra teszi.

KOCSIS Száva Jaksity családja Rettegett Iván cártól származik.

TÖRÖK ÁDÁM Én viszont Rettegett Török Ádám vagyok.

KOCSIS Novgorod mellett volt birtokom. Ott vérét vettem az ilyen embereknek. Ekkor már csönd lesz a kocsmában, mindenki Török Ádámékra figyel. Török Ádám lassan megfogja a teli borosüveget, tölt a poharába, azután az üveggel hirtelen fejbe csapja az orosz kocsisat. Az lefordul a székről. A két béres felugrik az asztaltól, Török Ádám felé indul. Török Ádám jóindulatúan néz rájuk, a vadászkést maga elé húzza.

TÖRÖK ÁDÁM Ti is az asztalomhoz ültök, vagy pedig hazaviszitek a gróf urat, és soha nem jöttök a közelembe?

A béresek tétován álldogálnak, azután kivonszolják a kocsmából a véres fejű, ájult kocсист. Stefi újabb üveg vörösbort hoz Török Ádámnak, leül az asztalhoz.

4. kép: Községházán

Gallai István a községháza folyosóján lépked, Margith Gábor egyenruhában, széles pisztolyövvvel őrködik az ajtók előtt.

GALLAI ISTVÁN Aradi Jóskához jöttem.

MARGITH GÁBOR Vártuk már.

Kinyitja az ajtót, Gallai István belép az irodába. Aradi József íróasztalánál ül, egy pillanatra felnéz, kezével int, helytel kínálja Gallai Istvánt, aki leül egy székre.

ARADI JÓZSEF A szerb telepések kirugdolásával bajlódom éppen.

GALLAI ISTVÁN Szenttamáson nincsenek telepések.

ARADI JÓZSEF Ott vannak Szőregen és Topolya környékén. Velük akarták elszerezésíteni vidékünket ezek a marhák. Visszaküldjük őket a hegyekbe, a kecske-óljaikba. Csángó magyarok jönnek a helyükre.

GALLAI ISTVÁN Csángók?

ARADI JÓZSEF Bukovinai csángók. Tisztességes magyar emberek.

GALLAI ISTVÁN Isten hozta őket.

Aradi József íróasztalán papírokat tanulmányoz.

ARADI JÓZSEF Jó lenne, ha idejönnél a községházára. A húszéves szerb megszállás alatt elfogytak innen az írástudó magyar emberek.

GALLAI ISTVÁN Szeretek a szabad ég alatt járkálni.

Aradi József még mindig a papírokat vizsgálgatja, felsóhajt.

ARADI JÓZSEF Tiéd lesz Devecser és a mögöttes szántóföldek a becsei határig.

GALLAI ISTVÁN Elég nagy terület.

ARADI JÓZSEF Járkálhatsz kedvedre a szabad ég alatt. Lóhátról is őrizheted a földeket. Van lovad?

GALLAI ISTVÁN Nincs. De majd szerzek, ha kell.

ARADI JÓZSEF Nekem is vannak arra földjeim. Vigyázz rájuk! És különösen Váry János birtokára vigyázz. Váry János a jóbarátom.

GALLAI ISTVÁN Valamikor citerán játszottam, és kártyát osztottam a kastélyában.

ARADI JÓZSEF Most egy mulya begluki gyerek osztja a lapokat János-napon. Hegedűn játszik mellé, és igen rosszul.

GALLAI ISTVÁN Biztos vagyok benne, hogy a kártyapartik így is hangulatosak.

Aradi József kitölt egy úrlapot, aláírja, lepecsételi, átadja Gallai Istvánnak.

ARADI JÓZSEF A fizetséged nem lesz sok, de terményben kapsz annyit, hogy eltarthatod a családodat. Gábor majd ad fegyvert és egyenruhát. Én meg majd csak elbajmolódom a szerb telepésekkel és a csángókkal.

Gallai István kimegy az irodából, Margith Gáborral elindulnak a folyosón.

GALLAI JÓZSEF Jól érzed magad az egyenruhában? Hűvös napok járnak mostanság. Nem fázol?

MARGITH GÁBOR Sohasem fogok fájni. Ettem egyszer a rózsamézből, maga hozta. Aki evett a rózsamézből, az sohasem fog fájni. Meg aztán a pisztoly is melegít.

Kimennek az udvarra, onnan le a pincébe, ahol egyenruhák, fegyverek sorakoznak a polcokon. Margith Gábor átad Gallai Istvánnak egy sötétzöld egyenruhát, egy forgópisztolyt töltényekkel, derékszíjat pisztolytáskával.

GALLAI ISTVÁN Vadászok öltöznek ilyen gúnyába.

MARGITH GÁBOR Vadásszon maga is. Emberekre, rókákra, vadnyulakra... Azt hallottam, hogy a Rajda testvérek és az orosz kocsis meg akarták ölni Török Ádámot.

GALLAI ISTVÁN Török Ádám fél kézzel elbánik az ilyesfélékkel.

MARGITH GÁBOR Ha még egyszer a közelébe mennek, szétlövöm a fejüket. Kedvelem Török Ádámot. Megmondhatja nekik.

GALLAI ISTVÁN Megmondom nekik, ha arra járok.

MARGITH GÁBOR Lovon járja a határt?

GALLAI ISTVÁN Fehér lovon.

Felmennek a pincéből az udvarra, a községháza istállójából egy magyar csendőr két fehér lovat vezet ki.

5. kép: Stefi udvarában

Stefi felnyergelt lovat vezet ki az istállóból, a kantárt az udvaron várakozó Gallai István kezébe adja.

STEFI Fehér lovam nincs pillanatnyilag.

GALLAI ISTVÁN Pedig az lenne az igazi.

STEFI Nem vagyok lótenyésztő. Adom-veszem a lovakat. Időnként kerül majd hozzám fehér ló is, akkor azt adom kölcsön. Kezdetnek jó lesz az almásdesres is.

Gallai István nyeregbe száll, néhányszor körbelovagol az udvaron.

GALLAI ISTVÁN Így is magasról nézhetek a tanyasi parasztoakra.

STEFI Meg a feleségeikre is.

GALLAI ISTVÁN Azoknak megvan a maguk elfoglaltsága.

STEFI Néhányszor már bajba keveredtél. Ez nagyon nem tetszett a nővéremnek.

GALLAI ISTVÁN Bolond szóbeszéd volt az egész.

STEFI Rézi képes felpofozni az összes devecseri fiatalasszonyt. Én aztán tudom. Engem gyerekkoromban legalább négyszázötvenszer felpofozott.

GALLAI ISTVÁN Embert nevelt belőled.

STEFI És a férjéből?

GALLAI ISTVÁN Engem nem kell nevelni. Mindent tudok a világról, és ezentúl lóhátról vigyázok a rendjére.

STEFI A rendteremtéshez csak mi, németek értünk. Ti, magyarok, elkapkodjátok a dolgaitokat.

GALLAI ISTVÁN A devecseri határban rend lesz.

STEFI Hát akkor kezd el. Én a jövő héten átmegegyek Bánátba. Addig hozd vissza ezt a gebét, megfényesítem a szőrét, mielőtt túladnék rajta. Te meg kapsz egy másik lovat. Lehet, hogy fehér lovat.

Gallai István kilovagol az utcára, Stefi mosolyogva néz utána.

6. kép: Utcán

Gallai István eléggé néptelen, földes utcákon lovagol, a felnőttek a határban dolgoznak, csak néhány gyerek bámulja meg a lovast. Megáll Lusztig Kornél, a zsidó órás boltja előtt, leugrik a lóról, egy fához köti a gyepelőt, benyit a boltba.

7. kép: Lusztig-boltban

A boltból két asszony jön ki, Lusztig Kornél a pult mögött egy faliorával babrál, fia, Lusztig Márton vasalt öltönyben, táskával a kezében indulni készül. Az öreg órás majdnem úgy pillant fel Gallai Istvánra, mint Aradi József a községházán.

LUSZTIG KORNÉL Remélem, könyvekért jöttél. Régóta nem olvasol.

GALLAI ISTVÁN Dolgoznom kellett.

LUSZTIG KORNÉL Szereztem új könyveket is. Arról a másik háborúról szólnak.

Nem túl jó könyvek, de téged esetleg érdekelhetnek.

GALLAI ISTVÁN Megnézem őket. Most lesz időm olvasni. Kinn a határban, az akácfák és az eperfák alatt.

LUSZTIG MÁRTON Szerencsés ember. Lovon jár, eperfák árnyékában olvas.

Mi, zsidók, elakadt órák és megkopott ékszerek fölött görnyedezünk.

GALLAI ISTVÁN Mindjárt megszakad a szívem értetek. Menni fog az ékszerboltod?

LUSZTIG MÁRTON Úgy látszik.

LUSZTIG KORNÉL Megint háború van. Ilyenkor az embereket jobban érdekli az arany, mint a könyv.

GALLAI ISTVÁN Megnézném a könyveket.

LUSZTIG KORNÉL Tudod, hogy hol vannak.

Lusztig Márton kimegy az üzletből, Gallai István az öreg órás mögött belép egy függöny mögé, ahol hosszú könyvespolcon magyar, német és héber nyelvű könyvek sorakoznak.

8. kép: Gallai Istvánék házában

Gallaiék háza előtt kétlovas szekér áll, Gallai István melléje lovagol almásderesén, a lovat az egyik eperfához köti, a három könyvvel, pisztollyal, egyenruhával a kezében bemegy az udvarba, onnan belép a konyhába. Rézi varrógépének kattogása hallatszik, egy tanyasi fiatalasszony, Imris Paulina áll kombinében, zavartan a mellére szorítja kezeit, amikor Gallai István belép.

PAULINA Ruhát próbáltam...

Gallai István gondosan az asztalra rakja a könyveket, a pisztolyt és az egyenruhát.

GALLAI ISTVÁN Szépek a bunyevác lányok. Honnan is hozott el Tamás?

PAULINA Tavankútról.

GALLAI ISTVÁN Arra nincsenek folyók. Én fiatal koromban gyakran lovagoltam zöld mezőkön, nagy folyók partján. Ott sok ilyen szép lányt láttam.

Rézi elneveti magát a varrógép fölött.

RÉZI Sohasem lovagoltál nagy folyók partján. Legfeljebb álmaidban.

GALLAI ISTVÁN Csakhogy mindig nyitott szemekkel álmodtam.

RÉZI Szép, virágmintás ruhát varrok Paulinának. Mindjárt kész lesz.

GALLAI ISTVÁN Én meg sötétzöld egyenruhát kaptam. És egy forgópisztolyt mellé. Meg olvasnivalót is hoztam.

Rézi abbahagyja a varrást, az asztalra rakott holmikat nézegeti.

RÉZI Sikerült? Felfogadtak csősznek?

GALLAI ISTVÁN Mezőörnek. A zöld ruhában kicsit olyan leszek, mint a levelibéka, de ezt senki sem meri szóvá tenni, mert pisztoly lesz az oldalamon, és lóhátról nézek le az emberekre.

RÉZI Lóhátról?

GALLAI ISTVÁN Stefitől kapok kölcsön lovakat. Összelovagolok annyi terményt, hogy többé nem kell mások földjein búzát aratni és kukoricát törni.

Gallai István bemegy a szobába, ott a hosszú asztalon szétteríti az egyenruhát, zsebéből kirakja a töltényeket, megvizsgálja a forgópisztolyt, hat golyót berak a forgófejbe, a többi töltényt egy fiókba teszi, átöltözni készül. A konyhában Paulina felpróbálja az új ruhát, Rézi elégedett a munkájával. Gallai István egyenruhában, pisztollyal az oldalán jön ki a szobából, megnézi Paulinát.

GALLAI ISTVÁN Megújultunk mind a ketten. Megszépültünk.

Rézi körbejárja férjét.

RÉZI A nadrág kicsit hosszú. Mindjárt felhajtom.

GALLAI ISTVÁN Ráér estére. Most kilovagolok a határba, meg akarok dolgozni a fizetségemért.

RÉZI A csőszök és a levelibékák nem szoktak megszakadni a munkában.

PAULINA Nagyon szép az egyenruhája. Békaszínű, de szép. Olyan benne, mint egy katonatiszt.

GALLAI ISTVÁN A te ruhád szebb. Azért, mert a feleségem varrta.

PAULINA Ünnepezen fogom hordani.

Átöltözik, már nem szégyenlősködik Gallai István előtt.

PAULINA Ma még sok dolgom van a tanyán. Ahhoz jó lesz a régi ruhám is. Sietnem kell vissza.

GALLAI ISTVÁN Fegyveres kísérettel.

Nevetve mennek ki az udvarra, majd az utcára.

9. kép: Utcán-határban

Gallai István és Paulina a folyó mentén halad, Paulina szekéren ül, Gallai István mellette lovagol. A fiatalasszony a folyóra mutat.

PAULINA Álmaiban ennél nagyobb folyók partján lovagolt?

GALLAI ISTVÁN Sokkal nagyobb folyók partján. A vízen fehér hajók úsznak, a parton hatalmas fűzfák, nyárfák és jegenyék állnak, a fák közül esténként őzek és szarvasok járnak a folyóra vizet inni.

PAULINA És nappal?

GALLAI ISTVÁN Nappal kipirult arcú fiatal lányokat láttam a fák alatt, vidámak voltak, folyton nevettek.

PAULINA Milyen ruha volt rajtuk?

GALLAI ISTVÁN Virágmintás ruha. De ha fürödni mentek, akkor meztelenre vetkőztek. Akkor voltak a legszebbek, én meg fiatal voltam.

PAULINA Mostanában nem jár a nagy folyók mellett?

GALLAI ISTVÁN Ma csak egy kivénhedt almásderest kaptam magam alá. De néha talán tudok szerezni jóvérű fehér lovakat is.

PAULINA Furcsa dolgokról beszél. Szépen és érdekesen beszél.

GALLAI ISTVÁN Mifelénk szépen beszélnek a férfiak. Ezért jöttél ide Tavan-kútról. Nem igaz?

PAULINA Tamásnak negyven lánc földje van.

GALLAI ISTVÁN Az ő beszéde is szép. Még dadogva is.

PAULINA Nem dadog sokat. Főleg a „p” betűnél akadozik a nyelve. Engem meg Paulinának hívnak.

GALLAI ISTVÁN Találjon ki más nevet. Én a nagy folyók partján mindenféle gyönyörű neveket adtam a lányoknak.

PAULINA Tamás rengeteget dolgozik. Nincs ideje álmodozni.

Elbúcsúznak egymástól, a másik dűlőútról Török Ádám tűnik fel egy szekéren, melyet egy sovány ló vonszol.

10. kép: Határban

Török Ádám szekérével a lovon ülő Gallai Istvánhoz érkezik, megáll.

TÖRÖK ÁDÁM Mostantól te vigyázol a vagyonomra?

GALLAI ISTVÁN Pisztolynom van. És szétlőtt könyékkel is kitűnően célzok.

Török Ádám elindítja a szekeret, Gallai István most mellette lovagol.

TÖRÖK ÁDÁM Én is szereztem pisztolyt. Meg egy vadászpuskát. Magányos tanyákon szükség van fegyverekre. Megvédem a földjeimet és a házamat. Békességben fogok élni Marissal a saját birtokomon.

GALLAI ISTVÁN Kivel?

TÖRÖK ÁDÁM Rusznyák Maris kiköltözött hozzám a tanyára. Jól érzi magát mellettem.

Hallgatnak egy ideig, kissé kellemetlenre fordul a beszélgetés.

GALLAI ISTVÁN Mifelénk elég rossz híre van Rusznyák Marisnak. Patarics Mil-kával járta a begluki kocsmákat...

TÖRÖK ÁDÁM A rosszfajta nőkből lesznek a legnyugodtabb asszonyok. Ren-desen gondozza a jószágokat, és minden este lemosakszik, mielőtt ágyba feküdne.

GALLAI ISTVÁN Tehát szereztél egy szép tanyát, egy pisztolyt, egy vadászpus-kát és egy szorgos asszonyt. Ezt a girhes lovat is kicserélhetnéd jobbra.

TÖRÖK ÁDÁM Sok pénzt adtam Pankov Milánnak. Tisztességgel megfizettem a tanyát és a földeket. De majd szerzek jó lovakat is.

GALLAI ISTVÁN Én meg fehér lovon járom a határt.

TÖRÖK ÁDÁM A bunyevác asszonykának így is tetszel.

GALLAI ISTVÁN Szarvasokról, őzekről és nagy folyókról beszéltem neki.

TÖRÖK ÁDÁM Azt mesélik, hogy legalább három törvénytelen gyereked van a faluban.

GALLAI ISTVÁN Bolond beszéd.

TÖRÖK ÁDÁM Hivatalos ember vagy. A pisztolyod mindig legyen kéznél. Imris Tamás szelíd ember, de a szelíd emberek is megvadulnak néha.

Török Ádám tanyájához érnek.

GALLAI ISTVÁN Behívsz a birtokodra?

TÖRÖK ÁDÁM Te vigyázol rám. Maris biztosan eperpálinkával vár bennünket. Szépen megnyugodott ott mellettem.

Bemennek a tanyára, megállítják a lovakat, Török Ádám leszáll a szekérről, Gallai István a lóról, leülnek az egyik fa alá, a kifaragott rönkökre, fatuskókból összeállított asztal elé, Rusznyák Maris a házból pálinkásüveget és két poharat hoz.

11. kép: Gallai Istvánék házában

Gallai István egyenruhában, pisztollyal az oldalán, elégedetten lépked az udvaron, a kony-hából veszekedés hallatszik.

STEFI Teljesen megőrültél!

PÉTER Te örültél meg!

RÉZI Fogjátok be a szátokat, mert felpofozlak benneteket!

PÉTER Gyerekkorunkban megtehetted...

Gallai István belép a konyhába, a Krebs testvérek az asztalnál ülnek, elhallgatnak, Gallai István is leül.

GALLAI ISTVÁN A Krebs testvérek már megint nagyon szeretik egymást?

RÉZI Péter meg akarja változtatni a vezetéknevét.

STEFI Hülye kommunista!

PÉTER Hülye fasiszta!

GALLAI ISTVÁN Az én házamban ne ordítozzatok. Békességes határból jöttem haza, és itthon is békességben akarok élni.

PÉTER Nincs békesség ezen a világon. A német hadsereg megtámadta a Szov-jetuniót.

STEFI Gyorsan le is fogja győzni.

PÉTER A Szovjetuniót nem lehet legyőzni. A munkások országa örökké állni fog. Szégyellem, hogy német vagyok, mert gyűlölöm a Szovjetunió ellenségeit.

GALLAI ISTVÁN Engem is gyűlölsz?

PÉTER Nem.

GALLAI ISTVÁN Pedig a nagy háborúban szorgalmasan irtottam az oroszokat.

PÉTER A cári hadsereg katonáit.

GALLAI ISTVÁN Bátor katonák voltak, de szerencsére buták is. Lármasan jöttek a lövészárkaink elé, nem fedezték magukat, úgy lövöldöztem le őket, mint a nyulakat.

RÉZI Azután szétlőtték a könyöködet, és foglyul ejtettek.

GALLAI ISTVÁN Túl sokan voltak.

PÉTER Most még többen vannak.

STEFI Majd megritkítjuk őket.

PÉTER Megritkítjuk?

STEFI Ha kell, én is kimegyek a frontra. Nagybecskerekén találkoztam Helmuth Schröderrel. Lovakkal kereskedett valamikor, most SS-őrnagy. Azt mondta, számít rám.

PÉTER Belépnél az SS-be?

STEFI Ezt a háborút meg kell nyernünk.

Péter feláll, Rézi vállára teszi a kezét.

PÉTER Ne haragudj, nővérkém! Holnap bemegyek a községházára, és letörölöm a Krebs nevet. Keveházi Péter leszek. Nagyon kérek, ne verj meg, ma már nem túrném el.

RÉZI Bolond időket élünk. Nem verlek meg. Téged sem, meg Stefit sem. Felnötetek, én meg lassanként megöregszem. Őszül a hajam.

Stefi a plafont nézi, lassan, undorodva beszél.

STEFI Félegyházi... Faluházi... Városházi... Keveházi... Szarházi... Micsoda nevek!

Péter kirohan a házból, Stefi is feláll.

STEFI Én is megyek. A kocsmában már gyülekeznek az elfáradt parasztok.

Stefi is elmegy a házból, Rézi könnyes szemmel néz férjére.

RÉZI Rosszul neveltem a testvéreimet. Felnőtt korukban is marakodnak egymással.

GALLAI ISTVÁN Nem tehetsz róla.

RÉZI Az anyám jobban nevelte volna őket. De hát mindig betegeskedett. Most is nagyon beteg. Ha meghal, az apám sem éli túl.

GALLAI ISTVÁN Mi viszont sokáig fogunk élni.

RÉZI Őszül a hajam. Rettenetes fejfájásaim vannak mostanában.

GALLAI ISTVÁN Kigyógyítjuk.

Rézi sírva fakad.

RÉZI Nem mész el tőlem?

Gallai István átöleli feleségét.

GALLAI ISTVÁN Ezer évig melletted maradok.

12. kép: Határban

Gallai István az út mellett, egy fa alatt olvas, lovának kantárja a fa ágára van tekerve. Az úton rikító ruhába öltözött csángók jönnek, szekereken, gyalog, Gallai István gyanazkodva figyelni őket. A karaván egyszerre megáll, asszonyok, férfiak az egyik szekérhez futnak, pergő román beszéd hallatszik. Az egyik csángó férfi, Dániel Ferenc a fa alatt üldögélő Gallai Istvánhoz szalad.

DÁNIEL FERENC Dániel Ferenc vagyok... Segítsen, csendőr úr...

GALLAI ISTVÁN Nem vagyok csendőr, és errefelé nem szeretjük a cigányokat.

DÁNIEL FERENC Mi csángó magyarok vagyunk... Szőregre tartunk...

GALLAI ISTVÁN Milyen nyelven vartyognak ott a szekér körül?

DÁNIEL FERENC Románul. Néha románul beszélünk egymással. Ha gyorsan beszélünk, vagy ha megijedünk. Az asszonymnak orvos kell...

GALLAI ISTVÁN Mi baja van?

DÁNIEL FERENC Elkezdődtek a fájások.

GALLAI ISTVÁN Cigányoknál ez előfordul.

DÁNIEL FERENC Nem vagyunk cigányok.

GALLAI ISTVÁN Nincs állandó orvos a faluban. A feleségem majd gondjaiba veszi.

DÁNIEL FERENC Bábaasszony?

GALLAI ISTVÁN Nem egészen. De legalább száz gyereket világra segített már. Mindnyájan jó erőben vannak.

Gallai István felül a lovára, a szekérhez megy, amelyen egy nyugodt arcú, vajjúdó asszony fekszik, mögötte négy kicsi gyerek ül.

DÁNIEL FERENC Szülésznőhöz viszünk.

SAROLTA A gyerekek velünk jöhetnek?

GALLAI ISTVÁN Jöjjenek. Hamarosan eggyel többen lesznek.

A csángó karaván továbbmegy Gallai István vezetésével, beérnek a faluba, ott Gallai István az egyik mellékutcába irányítja Dánielék szekerét.

13. kép: Gallai Istvánék házában

Rézi eltorzult arccal járkal a ház előtt, megérkezik Dániel Ferencék a szekéren, Gallai István a lovon. A szekérre mutat.

GALLAI ISTVÁN Vajjúdó asszony van a szekéren.

Rézi kissé kábán a szekérhez megy, megnézi az asszonyt és a szekéren ülő gyerekeket.

RÉZI Ezek a te gyerekeid?

SAROLTA Az enyémeek.

RÉZI Akkor már megtapasztaltad, hogy mi a szülés. Menjünk.

Gallai István és Dániel Ferenc lesegítik az asszonyt, bevezetik a házba, Rézi lefekteti a szobában az ágyra.

RÉZI Ti cigányok vagytok?

DÁNIEL FERENC Csángó magyarok vagyunk.

RÉZI Nagyon jó, az uram azt ígérte, hogy veletek béke költözik a határba.

GALLAI ISTVÁN És új élet.

RÉZI Méghozzá nagyon gyorsan. Melegítsetek vizet.

A két férfi kimegy a szobából. A gangon nyugodtan ül a négy gyerek, Dániel Ferenc hozzájuk megy, Gallai István vizet húz a kútból, nagy lavórra önti, majd a konyhában felteszi a tűzhelyre, azután ő is leül a gangon, dohányt vesz elő, megkínálja a toporgó Dániel Ferencet, cigarettát sodornak, rágyújtanak.

DÁNIEL FERENC Ez már az ötödik gyerekünk, de még mindig megzavarodik a fejem szülés előtt, és megijedek.

GALLAI ISTVÁN Ne kezdj el nekem ijedtedben románul beszélni, mert azt nem érteném. Minden rendben lesz. A feleségem érti a dolgát.

DÁNIEL FERENC Erélyes asszony.

GALLAI ISTVÁN Mindent erélyesen csinál. Hamarosan idekint fog visítani az ötödik gyeredet is.

DÁNIEL FERENC Az Ábris nevet adom neki, ha fiú lesz.

GALLAI ISTVÁN Nálunk még nem hallottam ilyen nevet, de majd megszokjuk.

És ha lány lesz?

DÁNIEL FERENC Hogy hívják a feleségét?

GALLAI ISTVÁN Rézinek.

DÁNIEL FERENC Én meg ilyen nevet nem hallottam sohasem. De megszoknánk.

GALLAI ISTVÁN Német asszony. Teréz a neve, de Rézinek becézik.

DÁNIEL FERENC Megszoknánk.

A gyerekek nyugtalankodni kezdenek, Dániel Ferenc csitítja őket, a szomszéd kertben új szomszédasszony jelenik meg, Gallai István cigarettát sodor. Gyereksírás hallatszik a házból, kisoártatva megjelenik Rézi, int Dániel Ferencnek.

RÉZI Fiad született.

GALLAI ISTVÁN Megjött Ábris Bácskába.

Dániel Ferenc berohan a házba, felesége paplannal letakarva fekszik az ágyon, mellette a bepólyált csecsemő. A gyerekek is bemennek apjuk után, majd Rézi, Gallai István csak a konyhába megy, az ajtón át figyel a csángó asszonyt és a csecsemőt. Dániel Ferenc felesége kezét simogatja.

DÁNIEL FERENC Jól vagy, Sarolta?

SAROLTA Jó emberek segítettek rajtunk. Jól vagyok. Mindjárt indulhatunk a többiek után. Egy kicsit pihenek...

RÉZI Sehová sem mentek! Ágyban maradsz. Reggelig nem kelsz fel innen.

SAROLTA Máskor is felkeltem szülés után.

RÉZI Most ágyban maradsz a porontyoddal együtt.

SAROLTA Utol kell érnünk a többieket.

GALLAI ISTVÁN Szőregnél úgyis megállnak.

SAROLTA Jó földet kell kapnunk.

RÉZI A jó földhöz egészséges asszony kell.

SAROLTA Egészséges vagyok.

Vitatkozás közben Sarolta halkan beszél, Rézi viszont egyre ingerültebb lesz.

RÉZI Fog be a szád! Nélküled is elég bajom van. Szétrobban a fejem.

A csángó asszony csodálkozva mered Rézi eltorzult arcára.

SAROLTA Mi történik magával?

RÉZI Megöregedtem. Már csak más asszonyokból húzom ki a gyereket.

SAROLTA Fáj a feje?

RÉZI Másfél éve kínoz a fejfájás. Néha úgy érzem, hogy beleőrülök.

Sarolta keblére veszi a síró újszülöttet, továbbra is halkan beszél.

SAROLTA Van torma a kertjében?

RÉZI Persze, hogy van.

SAROLTA Szedjen ki néhány tormagyökeret, reszelje le, locsolja meg ecettel, tegye vászonzacskóba, és rakja rá a fejére.

RÉZI Minek?

SAROLTA A friss ecetes torma kiszívja a fájdalmat.

RÉZI A csontból is?

SAROLTA A csontból is.

Rézi kétkedve, majdnem ingerülten néz az ágyban fekvő asszonyra, azután elindul kifelé.

RÉZI Ennél rosszabb már úgysem lehet.

Rézi a konyhában kést vesz elő, a kertbe siet, Gallai István kihívja a szobából Dániel Ferencet.

GALLAI ISTVÁN Igyunk a kis Ábris egészségére. Nőjön nagyra.

Gallai István és Dániel Ferenc leül a konyhában, Gallai István pálinkáspoharakat vesz elő, tölt mindkettőjüknek. Isznak. Rézi bejön a kertből, tisztítja a tormagyökereket.

GALLAI ISTVÁN Vezessük be a lovakat.

A két férfi kimegy az utcára, bevezetik, kifogják, a fészker alá hajtják a lovakat, visszamennek a házba, ahol nyitva van az ajtó a konyha és a szoba között. Rézi fehér vászonzacskót szorít a fejére. Gallai István a feleségéhez megy, átöleli a vállát.

GALLAI ISTVÁN Gutaütéses színed van.

RÉZI Ég a koponyám. Úgy érzem, mintha parázs lenne a fejemem.

SAROLTA Túrje el a parazsat. Az húzza ki a fájdalmat. Egész életére.

RÉZI Egész életemre?

SAROLTA Ha eltűri az égést.

RÉZI eltűröm. Azt sem bánom, ha lángra lobban a hajam. Legalább elégnek az ősz hajszálaim.

Gallai István kiviszi a pálinkásüveget a gangra, kimennek Dániel Ferencel.

GALLAI ISTVÁN A mai napon beteg feleségekkel vert meg bennünket az Isten.

A tiéd alulról vérzik, az enyémnek meg a feje lángol.

Isznak, Dániel Ferenc kissé zavarban van.

DÁNIEL FERENC Vállalná a keresztapaságot? Tudja... nagyon rossz helyről szöktünk el. És most jó helyre értünk. Szóval... Szeretném, ha maga lenne a gyerek keresztapja. Rézi meg a keresztanyja.

GALLAI ISTVÁN Mikor lesz a keresztelő?

DÁNIEL FERENC Három hét múlva. Addig rendbe tesszük magunkat Szőregen.

GALLAI ISTVÁN Ott nincs templom. A kecskeszagú telepések nem építettek.

DÁNIEL FERENC Áthozzuk a gyereket Szenttamásra.

Koccintanak, a négy gyerek zsíros kenyeret majszolva kijön a gangra.

KISLÁNY Elaludt a baba.

GALLAI ISTVÁN Keresztelőre felébresztjük.

Később kijön Rézi is, mosolyog.

RÉZI Mindketten alszanak.

GALLAI ISTVÁN Keresztszülők leszünk. Mi van a fejeddel?

RÉZI A parázs kiégette a fájdalmat.

DÁNIEL FERENC Egy egész életre.

RÉZI Úgy látszik, a csángók tényleg békességet hoznak.

Kenyeret és szalonnát hoz ki a két férfinak.

14. kép: Imris-tanyán

Gallai István a határban lovagol, megáll az Imris-tanya kapujánál, beköszön az udvaron foglalatосkodó Imris Tamásnak. Imris Tamás lovakat fog be a szekér elé, Paulina segítkezik neki, egy három-négy éves forma kislány szaladgál körülöttük. Imris Tamás szekérral kiindul az udvarból, Paulina előre megy kaput nyitni, a tanyasi gazda megáll Gallai István mellett.

IMRIS TAMÁS Örülök, hogy maga a mezőőr. Amióta errefelé lovagol, nyugalom van a határban.

GALLAI ISTVÁN Tudok bánni a pisztollyal. A ti tanyátokat és a földeiteket is megvagyázom.

IMRIS TAMÁS Néha jöjjön be hozzánk! Aratás után ráérünk egy kicsit beszélgetni.

GALLAI ISTVÁN Betérek a tanyára, ha megszomjazom. A tanyasi kutakból húzzák fel a legtisztább vizet.

PAULINA A nagy folyóig is eljár?

GALLAI ISTVÁN Ahhoz gyors lábú fehér lovat kell szereznem. Mindenképpen elmegyek a nagy folyókhoz.

PAULINA Mikor?

GALLAI ISTVÁN Hamarosan. Esténként szeretném ismét megnézni az őzeket és a szarvasokat.

Imris Tamás barátságosan int Gallai Istvánnak, elindul a szekérral, Paulina becsukja utána a kaput.

PAULINA A lányokat is megnézi?

GALLAI ISTVÁN Mindig ők a legszebbek a nagy folyók mellett. Úszkálnak a két part között, és gyönyörű tiszták, amikor kijönnek a vízből.

PAULINA Hozzánk is fehér lovon jön be vízért?

GALLAI ISTVÁN Egyszer biztosan.

PAULINA Lehet, hogy akkor felhúzom a virágmintás ruhámat.

Kislányával átmegy az udvaron a tanya felé, Gallai István ellovagol a búzatáblák között.

15. kép: Templomban

Keresztelő a szenttamási katolikus templomban. Dániel Ferencék ötödik gyermekét Rézi tartja keresztvíz alá. Gallai István mellette áll, mögöttük a szülők. Berecz plébános megkereszteli a hófehér pólyába bugyolált csecsemőt, az ilyenkor szokásos egyházi szöveget mormolja, a végén még hozzáfűzi:

BERECZ PLÉBÁNOS Legyen rajta mindig tiszta fehér ruha. A nyári napokon és a téli hóesésben is.

16. kép: Határban

Gallai István fehér lovon lovagol a téli hóesésben, nem messze tőle lovasok, szánok vonulnak, csendőrtisztekkal, katonatisztekkel, csendőrökkel. A menetben Aradi József is ott ül az egyik szánon egy csendőrtiszt mellett. Gallai István odalovagol.

GALLAI ISTVÁN Lakodalom lesz valahol?

ARADI JÓZSEF János-nap van. Legalább két hétig ünnepelünk. Jó társaság gyűlt össze. Sokat fogunk énekelni.

GALLAI ISTVÁN És kártyázní.

ARADI JÓZSEF Nem. Váry János csak a kupecekkel meg az iparosokkal kártyázní. Holnap vagy holnapután. Az is jó mulatság lesz. A hitvány emberkéek megint megpróbálják elnyerni a Váry-birtokot.

GALLAI ISTVÁN Ki oszt?

ARADI JÓZSEF Tavaly egy begluki suhanc volt a leosztó. Azután hegedült. Azt hiszem, Martinec Ferinek hívják.

GALLAI ISTVÁN Valamikor én osztottam János-napokon. A végén mindig az uraság nyert.

ARADI JÓZSEF Most is ő fog nyerni. A Váry-birtok örökké Váry Jánosé marad. *Gallai István elvállik a vendégseregtől, Török Ádámék tanyájá felé lovagol.*

17. kép: Török Ádám istállójában

Gallai István a hóesésben bemegy Török Ádám tanyájának az udvarába, leszáll a lóról, az istállóhoz vezet. Kinyitja az ajtót, Török Ádám vadászpuskát szegez rá.

TÖRÖK ÁDÁM A hétszentségedet, te marha! Mit settenkedsz itt ebben a ronda időben? Majdnem lelöttelek.

GALLAI ISTVÁN Tedd félre azt a mordályt! Elfáradt a lovam, azért jöttem be.

Török Ádám félreáll, Gallai István bevezeti a lovát, a jászolhoz köti négy másik ló mellé. Az istálló végéből birkabégetés hallatszik, Gallai István megnézi a birkákat.

GALLAI ISTVÁN Szépen gyarapodsz.

TÖRÖK ÁDÁM Mint minden dolgos tanyasi gazda.

GALLAI ISTVÁN Nyáron még csak egy rossz lovad volt. Most meg négy ló és a birkák...

TÖRÖK ÁDÁM Olcsón jutottam hozzájuk.

GALLAI ISTVÁN Valamilyik éjszaka a Kurjacski-tanyáról elhajtottak egy nyáját. A becsei határból meg elloptak három lovat.

TÖRÖK ÁDÁM Ezért jöttél?

GALLAI ISTVÁN Hivatalból üldöznöm kell a tolvajokat. De a lopások nem az én körzetemben történtek.

TÖRÖK ÁDÁM Maradj itt vacsorára. Vagy egész éjszakára. Rossz érzéseim vannak, ezért hordom magammal a vadászpuskát.

GALLAI ISTVÁN A Váry-kastélyba is fegyveres emberek jöttek vendégségbe. *Sétálgatnak az istállóban, nézegetik a lovakat és a birkákat.*

TÖRÖK ÁDÁM Másoknál is van fegyver. Messziről megérezem a bajt. Nekem kijutott belőle elég. Maradj itt éjszakára! Ne kódorogj ebben a havas határban!

GALLAI ISTVÁN Virrasztunk reggelig?

TÖRÖK ÁDÁM Kártyázhatunk közben.

GALLAI ISTVÁN Egy húsvéti bárányért.

TÖRÖK ÁDÁM Neked nincsenek bárányaid.

GALLAI ISTVÁN Nyerni fogok. A Szentigaztól tanultam a kártyaforgatást.

TÖRÖK ÁDÁM Akkor sem félek tőled. Egyébként májusban majd bárányokat sütünk az udvaron. Meghívlak rá.

GALLAI ISTVÁN Ma éjszaka azonban csak magamnak nyerem el tőled a húsvéti bárányt.

Összenevetnek, kimennek az udvarra a szeles hóesésbe, elindulnak a tanyaház felé.

18. kép: Török Ádám tanyáján

Gallai István és Török Ádám belép a konyhába, Rusznyák Maris sötétben ül, de érkezéskor viharlámpát gyújt, a falra akasztja. Gallai István az asztalhoz ül, Török Ádám pisztolyt dug az övébe, megnézi a vadászpuskát.

TÖRÖK ÁDÁM Forralt bort fogunk inni ebben a cudar hidegben. De előtte még körbejárom a tanyámat.

Kimegy a konyhából, Rusznyák Maris fazékban vizet és bort tesz a tűzhelyre.

RUSZNYÁK MARIS Megérzi a bajt. És legtöbbször bele is keveredik.

GALLAI ISTVÁN Eddig még mindig életben maradt. Senkitől sem fél.

RUSZNYÁK MARIS A begluki kocsmákban nagyobb biztonságban éreztem magam.

GALLAI ISTVÁN Ott elveszelődött a jó híred.

RUSZNYÁK MARIS Egye meg a fene a jó híremet. A kocsmákban nem félttem és nem féltettem senkit. Ezt a gazembert meg szeretem, és állandóan rettegek miatta. Nem fog sokáig élni.

GALLAI ISTVÁN Ezer évig fog élni.

Rusznják Maris cukorral, szegfűszeggel elkészíti a forralt bort, Török Ádám visszajön, a vadászpuskát a falhoz támasztja.

TÖRÖK ÁDÁM Egyelőre még nyugalom van, de érzem a bajt. Addig azonban kártyázhatunk. Kész a forralt bor?

RUSZNYÁK MARIS Kész.

TÖRÖK ÁDÁM Töltsd ki. Azután fekdj le aludni. Két fegyveres férfi vigyáz rád. Kezdhethük a kártyázást.

Török Ádám is asztalhoz ül, elővesz egy csomag kártyát, keverni kezdi a lapokat, Rusznják Maris két pohárba forralt bort tölt, azután átmegy a szobába.

TÖRÖK ÁDÁM Felváltva osztunk.

GALLAI ISTVÁN Felváltva.

TÖRÖK ÁDÁM Reggelig játszunk.

GALLAI ISTVÁN Reggelig.

Török Ádám gondterhelten oszt.

TÖRÖK ÁDÁM Csalni fogsz?

GALLAI ISTVÁN Úgysem veszed észre.

Látszik a kinti hóésés, majd a kártyázó férfiak arca. Gallai István oszt, Török Ádám egyre rosszkedvűbb, Gallai István mosolyog.

Ismét a kinti hóésés, majd pisztolylövések és puskalövések hallatszanak a távolból. A kártyások leteszik a lapokat.

TÖRÖK ÁDÁM A Váry-kastélynál lövöldöznek.

GALLAI ISTVÁN A tiszt urak hangosan ünnepelnek.

Feszülten figyelnek mindketten.

TÖRÖK ÁDÁM Ott egymásra lövöldöznek az emberek.

Rusznják Maris jön ki hálóingben, ijedten a szobából.

RUSZNYÁK MARIS Lövéseket hallok. Esik még a hó?

TÖRÖK ÁDÁM Esik. Menj vissza a szobába, aludd ki magad! Karikásak a szemeid.

Rusznják Maris visszahátrál a szobába, a férfiak a fegyverropogást hallgatják.

TÖRÖK ÁDÁM Reggel majd megnézem a halottakat.

GALLAI ISTVÁN Folytatjuk a kártyázást?

TÖRÖK ÁDÁM Nyertél. Soha többé nem kártyázom veled. Pofátlanul csalsz, mint egy cigány lókupec.

GALLAI ISTVÁN A húsvéti bárány?

TÖRÖK ÁDÁM Megkapod. Átjössz velem a kastélyba?

GALLAI ISTVÁN Gondolod, hogy lesznek halottak?

TÖRÖK ÁDÁM Biztosan.

Ismét a kinti hóésés látszik.

19. kép: Váry-kastélyban

Gallai István és Török Ádám hajnali hóesésben lovagolnak a Váry-kastélyhoz. A kapunál pisztolyt rántva megállítja őket egy ideges csendőr.

CSENDŐR Megállni! Ide nem jöhet be senki. Maguk kicsodák?!

TÖRÖK ÁDÁM Ne ijedezz, fiam! Tedd el azt a pisztolyt, mert még megsebesíted magad.

CSENDŐR Az éjjel vállon lőtték a társamat.

GALLAI ISTVÁN Halottak vannak?

CSENDŐR Két banditát kapartunk ki a hó alól. A tornácon vannak.

Aradi József jelenik meg az ideges csendőr mellett.

ARADI JÓZSEF Őket beengedheted. Régi ismerőseim.

TÖRÖK ÁDÁM Megnézném a halottakat.

Aradi József a tornáchoz vezeti őket, ott két hulla fekszik, egy szakállas középkorú férfi és egy fiatal suhanc. Csendőrtisztek, katonatisztek állnak mellettük.

ARADI JÓZSEF Sokan voltak. Rálöttek a posztoló csendőrre, megsebesítették.

A tiszt urak azonban visszaverték a támadást.

Török Ádám a halott fiúra mutat.

TÖRÖK ÁDÁM Őt ismerem. Milinov Boskó a neve. Az anyja megőrül a fájdalomtól, ha megtudja. Egyetlen fia volt.

CSENDŐRTISZT Én is egyetlen fia vagyok az anyámnak. És nem sötétből támadok. Csak egy kis holdfény kellett volna, és kiirtjuk az egész bandát.

TÖRÖK ÁDÁM A másikat sohasem láttam.

ARADI JÓZSEF Én viszont láttam a fényképét a községházán. Körözik. Újvidéki illetőségű.

CSENDŐRTISZT Onnan lázítják ezeket a megkerült kölyköket. Rendet kell csinálnunk arrafelé.

Váry János jön ki a teraszra, egy megrémült hegedűs fiúval, Martinec Ferivel.

VÁRY JÁNOS Az idén rosszul kezdődött a névnapom, de szépen folytatódhat.

GALLAI ISTVÁN Hol van a sebesült csendőr?

ARADI JÓZSEF Szánon bevitték a faluba.

TÖRÖK ÁDÁM Talán a hullákat is be kellene szállítani.

Váry János int Martinec Ferinek.

VÁRY JÁNOS Fogjál két lovat a szánkó elé. Vidd a halottakat a községháza udvarára. Aztán gyorsan gyere vissza. Délután te osztod a kártyákat.

GALLAI ISTVÁN A hozzátartozókat is értesíteni kellene...

VÁRY JÁNOS Meghívom a vendégeimet egy reggeli italra. Ünnepejünk lövöldözés után.

TÖRÖK ÁDÁM Mi is vendégek vagyunk?

VÁRY JÁNOS Minden jószándékú magyar ember.

Valamennyien bevonulnak a szalonba, Imris Lázár italt tölt a poharakba. Martinec Feri két lovat vezet ki az istállóból. A kastélyban a tisztek, Váry János, Gallai István, Török Ádám és a meghívott vendégek koccintanak.

20. kép: Gallai Istvánék házában

Hideg téli estén a szomszédok ismét összegyűltek Gallai Istvánék házában, a férfiak az asztalnál főtt kukoricaszemekért kártyáznak, az asszonyok a kemence mellett ülnek, a gyerekek a földön játszanak. Majdnem azonos, mint a korábbi jelenetek Törökéknél és Gallaiéknál. Hirtelen Dániel Ferenc szédül be az ajtón, jóformán halálra fagyva, kezében fonott korsót tart, kucsmájára, ruhájára, bajszára ráfagyott a hó.

DÁNIEL FERENC Bort hoztam.

Gallai István a félájult emberhez ugrik, kiveszi kezéből a korsót, Rézi is felugrik a kemence mellől, leüti a kucsmát Dániel Ferenc fejéről, lehámozza róla a havas-jeges gubát, lerángatja kezeiről a kesztyűket. Dániel Ferenc, mint egy alvajáró, kinyújtott kezekkel a meleg kemence felé indul. A legidősebb szomszéd, Szekszér Johák figyelmezteti.

SZEKSZER JOHÁK Nem menj túl közel a kemencéhez. Beléd csap a meleg.

Dániel Ferenc talán nem is hallja a figyelmeztetést, megy a meleg felé.

KATONA ANDRÁS Ki ez a madárijesztő?

GALLAI ISTVÁN Szőregi csángó. Ábris fiának én vagyok a keresztapja.

SZEKSZER JOHÁK Mindjárt üvölteni fog. Fagyott kezekkel túl közel ment a kemencéhez.

Dániel Ferenc tényleg felordít, összegörnyed, kezeit mellére szorítja. Az asszonyok körbefogják, dörzsölik a kezeit.

Gallai István átnyújtja Rézinek a korsót.

GALLAI ISTVÁN Ha ebben a korsóban tényleg bor van, akkor tegyél egy fazekat a tűzhelyre, és csinálj forralt bort. Fel kell élesztenünk a keresztkománkat.

KATONA ANDRÁS Meg aztán mi is feléledünk egy kicsit.

Rézi kisiet a konyhába, újabb szomszéd érkezik, Fábián Mihály. Leveti kabátját, az asszonyok még mindig Dániel Ferencet ápolják.

FÁBIÁN MIHÁLY Már a vadállatok sem bírják ezt a kemény hideget. Bejönnek a házak közé. Az előbb egy rókát láttam az utcában.

Fábián Mihály is leül az asztalhoz.

KATONA ANDRÁS A rókák veszetséget hoznak.

Gallai István feláll, a szekrényhez megy, az egyik fiókból előveszi pisztolyát.

GALLAI ISTVÁN Lelövöm.

FÁBIÁN MIHÁLY Elfutott előlem a téglagyár felé.

SZEKSZER JOHÁK Ez azt jelenti, hogy nem volt veszett. A veszett róka nem fut el az ember elől.

Gallai István visszateszi pisztolyát a fiókba, leül az asztalhoz, a magához tért Dániel Ferenc mellé ül.

DÁNIEL FERENC Hat kilométert gyalogoltam. Nem gondoltam, hogy ilyen hideg van a határban.

GALLAI ISTVÁN Mi a fenét csináltál a határban ebben a cudar időben?

DÁNIEL FERENC Egy tanyasi ember elhozott félútig szánkón, de aztán már gyalog kellett jönni.

KATONA ANDRÁS Megfagyhattál volna a havas pusztaságban. A kóbor kutyák lerágták volna a húsodat.

GALLAI ISTVÁN Mért jöttél át Szőregről? Mi dolgod van Szenttamáson?

DÁNIEL FERENC Többször elestem a hóban. De félig megfagyva is vigyáztam, nehogy összetörjön a korsó.

SZEKSZER JOHÁK Életrevaló ember vagy.

Rézi fazékban behozza a forralt bort, merőkanállal tölt a poharakba. A férfiak isznak.

KATONA ANDRÁS Így már nem is olyan pocsék ez a tél.

DÁNIEL FERENC Tegnap egy csúrogi ember jött Szőregre. Ő is majdnem megfagyott a határban. Csúnya dolgokat mesélt.

KATONA ANDRÁS Miről? A kóbor kutyákról?

DÁNIEL FERENC A csendőrök és a katonák begyűjtik és agyonlövik az embereket Újvidéken, Zsablyán, Csúrogon.

KATONA ANDRÁS Bizonyára partizánokra vadásznak. Úgy hallom, hogy a szerbek megpróbálnak hetvenkedni arrafelé. Még itt nálunk, a Devecserben is lövöldöztek. A honvédek és a csendőrök majd elintézik őket.

SZEKSZER JOHÁK Ha sokáig velünk maradnak.

DÁNIEL FERENC A balszerencsés népek messziről megérik a veszélyt. Márpedig mi csángók balszerencsés nép vagyunk. Nyugalmat akarunk. Magyar földre akartunk jönni...

GALLAI ISTVÁN Magyar földre jöttetek. Nem kell idegen nyelven ijedeznetek. Belőled kimelegítjük a téli hideget, én meg tavaszra kimegyek a határba, és agyonlövöm azt a kóválygó rókát.

Rézi merőkanállal ismét bort tölt a poharakba.

21. kép: Imris-tanyán

Paulina az Imris-tanyáról a fehér lovon közeledő Gallai Istvánt figyel. Gallai István lassan lovagol a dűlőutakon, elégedetten szemléli a zöldellő búzatáblákat. Paulina elkoszolódott napi ruhájában bemegy a házba, azután csakhamar a virágmintás ruhában jön ki. Gallai István a tanyához érkezik, leszáll a lóról.

22. kép: Török Ádám tanyáján

Török Ádám az udvaron, három nyársra fűzött bárány alatt tüzet gyújt, Gallai István egy farönkön ülve figyel.

TÖRÖK ÁDÁM Istvánék mindjárt megjönnek a templomból. Szép vasárnapunk lesz.

GALLAI ISTVÁN A húsvéti bárányod is finom volt.

TÖRÖK ÁDÁM Többé nem kártyázom veled.

GALLAI ISTVÁN Alig csaltam. Az egész nyájadat elnyerhettem volna, ha akarom. A tűz közelében verebek ugrálnak.

TÖRÖK ÁDÁM A verebek olyanok a madarak között, mint a cigányok nálunk. Lärmásak és ingyenélők. Lőj közéjük!

GALLAI ISTVÁN Mi bajod van a cigányokkal?

TÖRÖK ÁDÁM Csak egygel van bajom. Karába Janival.

GALLAI ISTVÁN Valaha együtt lovagoltál vele.

TÖRÖK ÁDÁM Elkérgettem. De most megint előjött. Megtudta, hogy módos ember lettem, megkeresett, megalázkodva beszélt velem, hízelgett, már ahogyan a cigányok szokták, azután rám szózott egy fogatlan lovat.

GALLAI ISTVÁN Micsodát?

TÖRÖK ÁDÁM Eladott egy lovat, aminek nincsenek rágófogai. Közben a régi barátságáról beszélt.

GALLAI ISTVÁN Egyszer le akartad löni.

TÖRÖK ÁDÁM Bár megtettem volna. Meghívtam őt is a mai báránysütésre.

Degeszre zabáltatom bárányhússal, azután mindent kitaposok belőle.

Három szekér érkezik a tanyára ünneplőruhás férfiakkal, asszonyokkal, gyerekekkel. Török István, Sándor és Pál jön családotól a templomból. Az asszonyokat Rusznyák Maris bevezeti a házba, a férfiak kifogják a lovakat, levetik ünneplőkabátjukat, a tűzhöz mennek. Ettől kezdve Török István irányítja a báránysütést.

TÖRÖK ISTVÁN Hozzatok még aprófát, és lassan forgassátok a nyársakat.

TÖRÖK ÁDÁM Milyen okosságokat mondott Berecz plébános?

TÖRÖK SÁNDOR Békességes boldogulást ígért mindannyiunknak.

A Török-fivérek fát hoznak, táplálják a tüzet, forgatják a nyársakat. Gallai István az eget kémleli, ahol gomolyfelhők gyülekeznek.

GALLAI ISTVÁN Eső szakadhat ránk.

TÖRÖK ISTVÁN Előtte megsütjük a báránysütést. A plébános békességes időt ígér. Módjával tüzeljete, a báránysütéshez türelem kell.

Az égen egyre fenyegetőbben gyülekeznek a viharfelhők, a nyársakon pirulnak a báránysütések, Török István hosszú villával szurkálja a húst, irányítja a tűzrakást. Később az asszonyok tálcákkal, tálakkal jönnek ki, szeletelik a húst.

Az ég egyre sötétebb lesz. Mindannyian bemennek a házba.

Megérkezik Karába Jani is, akkor már dörög az ég és villámlik.

A férfiak és az asszonyok külön asztalhoz ülnek, meg a gyerekek is.

Az asszonyok előbb pálinkát hoznak, azután a húst szolgálják fel. Kint szakadni kezd az eső.

KARÁBA JANI Éppen időre érkeztem. Ha rám szakad az eső, tüdőgyulladást kapok.

TÖRÖK ÁDÁM Ízlik a báránysütést?

KARÁBA JANI Ilyen finomat még a cigányok sem tudnak sütni.

TÖRÖK ÁDÁM Ezentúl minden májusban báránysütünk.

KARÁBA JANI Meddig?

TÖRÖK ÁDÁM Ezer évig.

KARÁBA JANI Ti, magyarok, bátor, bizakodó és vendégszerető emberek vagytok. Csak valahogy a rossz oldalon. A végén aztán mindig csalódtok.

Mindannyian józúuen esznek, jóllakottan, elégedetten dőlnek hátra, bort isznak, csak Karába Jani eszik tovább.

TÖRÖK ÁDÁM Hát így van ez. Az ember vendégül lát a házában egy cigány lókupecot, aki fogatlan lovat adott el neki, és még pimaszkodik is.

Karába érzi, hogy baj van, riadtan abbahagyja az evést.

KARÁBA JANI Nem tudtam, hogy a lónak nincsenek fogai. A szemem világára esküszöm.

TÖRÖK ISTVÁN A cigányok rengeteget esküdöznek.

KARÁBA JANI Téged sohasem csapnálak be, Török Ádám.

TÖRÖK ÁDÁM Elhiszem. Egyél tovább! Szeretem a jóllakott embereket. Azok senkit sem csapnak be.

Karába Jani eszik, az asszonyok asztalától jókedvű nevetés hallatszik, odakint elvonulóban van a vihar, az égdörgés egyre távolodik. Azután egyszerre hatalmas robbanás hallatszik, egészen közelről, a nyitott ajtón egy tüzes gömb lebeg be az emberek közé. Döbrent csönd.

GALLAI ISTVÁN Gömbvillám. Atyaúristen! Azt hittem, hogy ilyesmi csak a könyvekben van.

A lebegő tüzes labda lassan kering a szobában, mindenki rémülten nézi. A gömbvillám Karába Jani combjához ér, szétpattan. A lókupec felüvölt, lefordul a székről, fetreng a földön. Sándor és Pál lefoglalják. Rusznyák Maris hozzájuk fut.

RUSZNYÁK MARIS Mit csináljunk ezzel a cigánnyal?

TÖRÖK ÁDÁM Kend be a lábát disznózsírral. Megégette a villám.

A Török testvérek ágyra fektetik a jajgató Karába Janit, Rusznyák Maris disznózsírt hoz be a konyhából, keneti az égett sebet.

RUSZNYÁK MARIS Szerencsére nem mély a seb, de iszonyúan fájhat.

Karába Jani szinte tébolyodottan hánykolódik az ágyon, lassanként megnyugszik, de alig tud magához térni. A többiek körülállják.

KARÁBA JANI Mi történt velem?

TÖRÖK ÁDÁM Egy gömbvillám megsütötte a combodat.

KARÁBA JANI A halállal találkoztam. Vagy az ördöggel...

TÖRÖK ÁDÁM Szerencséd van. Kicsit megégtél, de a gyomrodban maradt a bárányhús. Sebesült emberekből nem taposom ki a lelket.

TÖRÖK ISTVÁN Majd bevisszük a faluba, és a cigányasszonyok meggyógyítják. *A férfiak az ajtóhoz mennek, kinéznek, az esőfelhők elvonultak, előbukkan a nap.*

GALLAI ISTVÁN Azt hittem, hogy a gömbvillámot az okoskodó tudósok találták ki. És most saját szemeimmel láttam.

TÖRÖK PÁL Zajos, bolond időket élünk.

Rusznyák Maris még mindig a nyöszörgő lókupecet ápolgatja, bekötözi a sebet, a férfiak visszaülnek az asztalhoz.

23. kép: Határban

Búzáat arató emberek látszanak a határban, Stefi és Gallai István egymás mellett lovagol az aratók között.

GALLAI ISTVÁN Jó kenyereink lesz az idén. Az emberek is jókedvűek. Azok is, akik dolgoznak, meg azok is, akik csak nézik őket.

STEFI Nyolc lánc búzám van. Vigyázd meg! Jó lovakat adok alád.

GALLAI ISTVÁN Mindenki búzáját megvigyázom.

STEFI Éjszaka kijársz a határba?

GALLAI ISTVÁN Néha. Éjszaka leginkább aludni szoktam.

STEFI Aludjál napközben.

GALLAI ISTVÁN Miért?

STEFI Bánátban éjszakánként már gyűjtogatják a búzakereszteket.

Gallai István kissé visszafogja a lovát, hátrább marad, gúnyosan mosolyog.

GALLAI ISTVÁN Bánátban? Ott németek csinálják a rendet. Márpedig ti ehhez nagyon értetek.

STEFI Anyám egyre gyöngébb lesz. Ha meghal, apám is megöli magát. Folyton ezt mondogatja. Pedig nagyon örült a változásnak.

Gallai István kissé szégyenkezve nézelődik az aratók között.

GALLAI ISTVÁN A lányaid jól vannak?

STEFI Szépen növekednek. De az apám...

GALLAI ISTVÁN Mindig erős ember volt. A lányoknak meg finom kenyeret adunk.

STEFI Bánátban az éjszakai sötétségben szerb banditák gyűjtogatnak.

GALLAI ISTVÁN Én megvigyázom a devecseri földeket. Kacska kézzel is holtbiztosan lövök.

STEFI Kölcsönkért lóról?

GALLAI ISTVÁN Szerezz nekem egy koromfekete lovat. Éjszaka fekete lovon fogom járni a határt, és ha csak egy szikrát látok felvillanni a búzakeresztek tövében, örökre kioltom.

Stefi megáll, visszamosolyog Gallai Istvánra.

STEFI Véletlenül van egy fekete ló az istállómban.

Körülotottuk szinte idillikus alföldi táj, kaszáló férfiakkal, marokszedő asszonyokkal.

24. kép: Török Ádám tanyáján

Gallai István este fekete lovon érkezik a tanyára, Rusznyák Maris jön ki elé az udvarra, Gallai István a földre ugrik, az asszony bevezeti a lovat az istállóba. Amikor kijön, Gallai István rákérdez.

GALLAI ISTVÁN Hol van?

RUSZNYÁK MARIS A búzakereszteknél. Az elmúlt éjszakát is ott virrasztotta át. Vadászpuskával és pisztollyal.

GALLAI ISTVÁN Megint bajt szimatol?

RUSZNYÁK MARIS Igen. És ilyenkor leginkább el is jön a baj.

GALLAI ISTVÁN Kimegyek hozzá, hátha fél egyedül.

RUSZNYÁK MARIS Vigyázz, nehogy beléd lőjön! Ha dühös, könnyen eljár a keze.

Gallai István a tanyaépület mögé megy, a búzatarlón zajosan lépked, hangosan köszörüli a torkát. Török Ádám az egyik búzakereszt mellől bosszúsan ráförmed.

TÖRÖK ÁDÁM Csöndesítsd le magad! Azt akarod, hogy az egész Devecser megtudja, hogy innen célzok a gyűjtogatókra?

Gallai István nekitámaszkodik a búzakeresztnek.

GALLAI ISTVÁN Errefelé nem járnak gyújtogatók. Tudják, hogy fegyverrel őrzöm a határt.

TÖRÖK ÁDÁM Őrizd továbbra is. A magam búzájára azonban én fogok vigyázni.

GALLAI ISTVÁN Hát... Megdolgoztál érte.

TÖRÖK ÁDÁM Megdolgoztam érte.

GALLAI ISTVÁN Majdnem fél napig lovagoltál egy széles hátú igáslovon. Késerves munka volt.

TÖRÖK ÁDÁM Előtte megjártam a börtönöket, ahonnan csak egy kihegyezett sínszöveget hoztam. Sötét helyeken szükség van az efféle szerszámokra.

GALLAI ISTVÁN Most is nálad van a sínszög?

TÖRÖK ÁDÁM Az istállóban tartom az egyik horogfán. Most békés, szabad életet élek. Puskával és pisztollyal.

GALLAI ISTVÁN Bemehetnénk a házba.

TÖRÖK ÁDÁM Hajnalig nem mozdulok innen. Majdnem biztos vagyok benne, hogy ma éjszaka megbolydul itt a határ.

GALLAI ISTVÁN Miért éppen itt?

TÖRÖK ÁDÁM Ha tüzet akarnál csinálni, hol kezdenéd a gyújtogatást?

GALLAI ISTVÁN Bárhol. A búza mindenütt egyformán száraz.

TÖRÖK ÁDÁM A gyújtogatás után el kell menekülni. És a közelünkben van a Békás rét. Furfangos emberek kiköthetnek ott csendesen, tüzet gyújthatnak, aztán csónakon kényelmesen leereszkedhetnek Túrójáig.

Gallai István elgondolkodik, előveszi, megvizsgálja pisztolyát.

GALLAI ISTVÁN Átmegyek Imrisék földjére. Az még közelebb van a Békás réthez.

TÖRÖK ÁDÁM Lapulj meg ott csöndben, és arra is vigyázz, nehogy Dadogós Tamás vasvillát döfjön a hátadba, amíg a búzáját őrzöd.

GALLAI ISTVÁN Miért tenné?

TÖRÖK ÁDÁM Paulina áldott állapotban van, és a férje mintha nem örülne ennek.

GALLAI ISTVÁN Imris Tamás jámbor ember, és én megvigyázom a jámbor emberek nyugalmát.

TÖRÖK ÁDÁM Ha valahol mozgást észlelsz, ne kérdezősködj, hanem pörkölj oda! Ha megijednél, kiabálj! Én majd segítek. Megsimogatom a fejedet.

GALLAI ISTVÁN Nem fogok megijedni.

Gallai István átsétál Imrisék búzaföldjére, kényelmesen leül az egyik búzakereszt mellé, pisztolyát térdére teszi. Dohányt vesz elő, cigarettát sodor, aztán észbe kap, eldobja a meggyújtatlan cigarettát. Unottan, egykedvűen figyel, néha álmosan felnéz a csillagokra. Az egyhangú éjszakai neszek majdnem elaltatják.

Egyszer csak összerezzen, nagyon éberén kezd figyelni, kezébe veszi a pisztolyt. Érti a veszélyt, bár semmiféle szokatlan zaj nem hallatszik. Aztán a közelben gyufa lángja lobban fel. Gallai István azonnal tüzel. A láng kialszik, fájdalmas ordítás hallatszik, Gallai István újból lő, újabb ordítás, majd menekülő lábak dobogása.

Egy ideig síri csönd lesz körülötte, majd valamiféle zajt hall a háta mögött. Megperdül, előreszegezi a pisztolyt. Török Ádám áll mögötte.

TÖRÖK ÁDÁM Ne heveskedj már, az Isten köpjön le! Hallottam az ordítást.

Kiválóan célzol merev könyökkel is.

Gallai István elteszi pisztolyát, visszaül a búzakereszt mellé, Török Ádám is leül, vadászpuskáját lábaihoz rakja.

GALLAI ISTVÁN Nagyezüsttel jöttem haza a nagy háborúból.

TÖRÖK ÁDÁM Ebből a piszkos háborúból aranyakkal kellene kijönnünk.

GALLAI ISTVÁN Egy időre békét teremtettünk a határban. A következő téltre is megőrizzük a kenyerünket.

TÖRÖK ÁDÁM Kétszer is találtál. Reggel majd megnézzük a vérnyomokat.

Körülöttük ismét a békés, idillikus éjszakai neszek hallatszanak a sötétben.

25. kép: Gallai Istvánék házában

Februárban a rokonok és főleg német ismerősök, barátok ünneplik Rézi születésnapját. Stefi családja, Schankék, Kohlmayerék, Jungerék már a házban vannak, átadták az ajándékokat, a férfiak a szobában halkán beszélgetnek egymással, német és magyar szavak hallatszanak, a konyhában az asszonyok és gyerekek sokkal vidámabbak, Rézi és a lánya, valamint Elisabeth Art állandó mozgásban vannak, étellel, itallal kínálják a vendégeket. Gallai István a szobában az asztalnál ül Stefivel és ifj. Johann Schankkal, a többiek kisebb csoportokba verődve, komoly arccal beszélgetnek. Péter lép be, díszes papírba csomagolt ajándékot ad át Rézinek, ő harsányabban beszél, mint a többiek.

PÉTER Igazi német születésnap. Sok boldogságot, nővérkém! Csúnya hónapban születted. Február az esztendő legcsúnyább hónapja. De te örök életedre szép maradsz.

RÉZI Megint hülyeségeket beszélsz, menj be a többiekhez.

Rézi nevet, Péter bemegy a szobába, gúnyosan végignézi a vendégeken.

PÉTER Sokaknak ez a február a legcsúnyább ebben a században. Eljött hozzánk is az orosz tél.

Ettől kezdve a férfiak beszéde is hangosabbá válik.

STEFI Sohasem ér ide.

Péter leül az asztalhoz.

PÉTER Előbb ideér, mint gondolnád.

Ifj. JOHANN SCHANK Egész Európa gyászol. Mindenütt félárbocra engedték a lobogókat.

PÉTER Lehet, hogy a zászlók félárbocon lógnak, de nem biztos, hogy mindenki ugyanazért gyászol.

HANS KOHLMAYER Az újságok azt írják, hogy egész Európa gyászol.

Péter egy újságot húz elő a zsebéből, maga elé teregeti.

PÉTER Miért kellene gyászolni? Ez az újság például azt írja, hogy Sztálingrádnál a hatodik német hadsereg a legfényesebb hőstettet hajtotta végre. Kitarzott. A hőstettet ünnepelni kellene.

HANS KOHLMAYER Megsemmisült az egész hatodik hadsereg.
PÉTER És egy magyar hadsereg is. Erről valahogy keveset beszélnek.
HANS KOHLMAYER Nem szabad elveszteni ezt a háborút.
Ifj. JOHANN SCHANK Minden télre újabb tavasz jön. Az oroszok ismét szaladni fognak egészen Szibériáig vagy még tovább.
PÉTER Most éppen a német katonák futnak. Ami nem lehet könnyű ebben a nagy hóban.
Ifj. JOHANN SCHANK A német katona sohasem futamodik meg.
PÉTER Akkor meghal.
Ifj. JOHANN SCHANK Tudja, hogy a győzelemért hal meg. Azért, hogy a tisztességes embereknek jó életük legyen, és hogy sohasem kelljen félniük semmitől.
STEFI Még a kommunistáktól sem.
Ifj. JOHANN SCHANK Ezt a mótelyt gyökeresen kiirtjuk.
Stefi szánakozva nézi öccsét, a fejét csóválja.
STEFI Néhány kommunisztát azért megtartunk mutatóba. Az öcsémet is. Őket jó pénzért majd a vásárokon mutogatjuk.
PÉTER Tehát minden rendben van. Mindenütt győzelem, a mótely kiirtva...
Akkor miért ez a nagy szomorúság?
GALLAI ISTVÁN Te is elég szomorúnak látszol.
PÉTER Nem a sztálingrádi hősök miatt. A magyar honvédeket sajnálom, akiket bután vágóhídra küldtek.
KARL JUNGER Erről nem írnak az újságok.
PÉTER Majd írnak. Ha majd egészen közlelről halljuk az ágyúdörgést. Valamilyik orosz télen eljön a Vörös Hadsereg is.
STEFI Örölnél neki?
PÉTER Örölnék. Mert akkor mindenkinek jobb élete lesz. Nemcsak a téglagyárosoknak és a lókupeceknek. A szegény magyar katonákat azonban sajnálom.
Ifj. Johann Schank Stefihez fordul.
Ifj. JOHANN SCHANK Az öcséd megtébolodott. Hallottam már ilyesmiről.
A nyomdászoknak néha agyukra megy az ólomgöz.
STEFI Bekeházi Péterből elötört a munkásönérzet és a magyar honfibú.
PÉTER Keveházi.
STEFI Legyen Keveházi, nekem mindegy. Keveházi, Szarházi...
Rézi lép az asztalhoz.
RÉZI Mi bajotok van már megint?
STEFI Kisöcsémnek ólomgözös álmai vannak.
RÉZI A születésnapomon ne veszekedjeteK, mert nyújtófával töröm le a derekatokat.
Rézi fenyegetően áll az asztal mellett, Péter lassan Gallai Istvánhoz fordul.
PÉTER Játshatnál valamit, sógorom, a citerádon. Néhány vidám nótát a nővéremnek, és persze néhány szomorú nótát a gyászoló Európának.

Folytatódik a csoportokba verődött férfiak halk beszélgetése és a hangoskodás a konyhából. Gallai István az asztalra helyezi citeráját. Ifj. JOHANN SCHANK A Lili Marleent el tudod játszani? Csönd lesz. Mindenki Pétert figyeli. Ő elmosolyodik. PÉTER Ha jobban meggondoljuk, ez is egy szomorú nóta. Gallai István elkezd játszani a Lili Marleent, néhányan elkezdik dúdolni, majd egyre többen dúdolják, a konyhából továbbra is asszonyok és a gyerekek hangoskodása hallatszik.

Szabó Ottó: Ének a kigyóróról V. (olajfestmény, 130x90 cm)